

VİYANA DÖNÜŞÜ

-Millî Roman-

M. TURHAN TAN

© / otukennesriyat

YAYIN NU: 1754

EDEBÎ ESERLER: 905

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-177-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: Remzi Kitabevi, 1936
Ötüken Neşriyat'ta **1. BASIM**

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Sümeyye Özdemir

Düzeltili: Esra Ermiş

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2025

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

M. Turhan Tan: (7 Mart 1885- 25 Aralık 1939) Asıl adı Mehmet Samih Fethi'dir. 1885 yılında babası Ahmet Fethi Bey'in İstinaf Mahkemesi Ceza Reisliği görevi sırasında Diyarbakır'da doğdu. Aslen Sivaslı tanınmış bir ailenin çocuğu olarak eğitiminin yanı sıra Arapça ve Farsça özel dersler aldı. Üsküp'te kısa bir süre edebiyat öğretmenliği görevinde bulundu. Samsun, Amasya tahrirat müdürlüklerinde, Remadiye, Yalvaç kaymakamlıklarında, Çorum ve Kayseri mutasarrıflıklarında bulundu. Kurtuluş Savaşı sırasında Sivas milletvekilliğine seçildi. 1922 yılından sonra kendini basın ve yayın işlerine verdi. 1939 yılında iki ay kadar süren hastalığının ardından vefat etti. Edirnekapı Şehitliği'ne defnedildi.

M. Turhan Tan, edebiyat yaşamına aruz vezniyle yazdığı şiirleriyle başlar. *Tasvir-i Efkâr* ve *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinde "S.", *Servetifünun* dergisinde "Bedrettin Mümtaz", "Halil Rüştü", *İçtihat* ve *Rûbab* dergilerinde kendi adını kullanarak şiirler ve yazılar yayımladı. *Hayat* ansiklopedisinde "M. S." adıyla yayımlanan maddeler de M. Turhan Tan'ındır. Asıl ününü M. Turhan Tan adıyla yazdığı tarihî romanlarıyla yakalar. *Akından Akına*, *Cem Sultan* Fransızcaya; *Piçler*, *Osmanlı Rasputin'i Cinci Hoca* Yunancaya; *Hürrem Sultan* Fransızca, Yunanca ve Almancaya çevrilmiştir.

Eserleri:

Roman:

- Akından Akına* (1936)
- Alafranga Bir Hanım*, (1329)
- Âli Maceralar* (1330)
- Büyücü Karı* (1330)
- Cehennemden Selam* (1928)
- Cem Sultan* (1935)
- Cengiz Han* (1962)
- Devrilen Kazan* (1939)
- Düğün Gecesi Sağır Güveyin Muaşakası*, (1330)
- Gönülden Gönüle* (1931)
- Hint Denizlerinde Türkler* (1939)
- Hürrem Sultan* (1937)
- Kadın Avcısı* (1933)
- Kâfir Hakikat* (Tarihsiz)
- Krallar Avlayan Türk* (1944)
- Kurnaz Kız* (1330)
- Maruf Aynalı Necibe'nin Kızı* (1330)
- Nedime* (1312)
- Osmanlı Rasputini Cinci Hoca* (1962)

Safîye Sultan (1939)
Sevinç Han (1933)
Timurlenk (1935)
Üç Ay Yatakta (1934)
Viyana Dönüşü (1937)
Yenge Hanım (1330)
Zıfraf Gecesi Harem Ağasının Muaşakası (1329)
Avareler
Baht İşi (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Benli Mehmet (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Bir Avuç Kül (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Deli (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Niçin (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Paşalar, Paşazadeler
Piçler (*Son Saat* gazetesinde tefrika edilmiştir.)

Masal:

Alaeddin ve Sihirli Lamba Hikâyesi (Sudi Kitaphanesi, İstanbul- Tarihsiz)

Biyografi:

Atatürk (1939)
Mehmet Akif (Tarihsiz)

Gezi

Avrupa Notları (1938)
Balkan'da Karagöz Neler Görmüş (1330)
Karagöz Neler Görmüş Edirne'de (1330)

Derleme- İnceleme:

Tarihte Türkler İçin Söylenen Büyük Sözler (1936)
Tarihî Musahabeler (1937)
Tarihî Fıkralar (1962)

Viyana Dönüşü, Viyana'da yüksek tahsilini bitirip dönen Bay Nadir
Nadi'nin teveccühkâr telkini ve teşviki ile yazıldı.
Bundan dolayı eserimi kendisine ithaf ediyorum.

M. T. T.

Viyana Dönüşü tefrikasının gördüğü ilgi üzerine *Yedigün* mecmuasında Turhan Tan'ın yüzü bir ortaçağ fotoğrafına yerleştirilerek yayımlanmıştı.

BİR GÜLLENİN TARİHİ

Serçeşme Deli Murad, yanık yanık yalvardı:

“Di gel, naz etme, anlat. Nice attıydın o gülleyi?”

Kara Mehmed, yataklı bıyıklarını uzun uzun sıvazladı, dalgın dalgın mırıldandı:

“On beş yıllık hikâyeyi söyleyip nideceksin? O bir işti oldu, bugün unutuldu!”

Beriki ayak diredi, ant verdi, yemin verdi ve sonunda arkadaşını yumuşattı, yola getirdi. Belki bu kadar ısrara lüzum yoktu. Kara Mehmed, o hatıranın küllenmeyen ateşiyle zaten tutuşmuş gibiydi. Dudakları susarken gözleri konuşuyordu. Fakat ruhunu ansızın şahlandıran bu tahatturun zevkini gene içinde tutmak istediğinden dilsiz bir belagate bürünüp kalmayı tercih ediyordu, candan sevdiği Serçeşme'nin zorlaması üzerine bu dilsizliği bıraktı, gözlerinde tutuşan ateşi dudaklarına da geçirdi, anlatmaya başladı:

“Tam on beş yıl oldu Murad, on beş yıl. Ben Akdeniz Boğazı'nda topçuydum, Kumburnu'nda bulunuyordum. Ne gecemiz geceydi ne gündüzümüz gündüz. Metristen bir yere ayrılamıyorduk, top kundağını yastık yapıp uyku kestiriyorduk. Limni'yi, Bozcaada'yı alan Venedik donanması Kepez önünde dolaşıyordu. Bizi bir gafil avlasa boğazı aşacaktı, İstanbul'a ulaşacaktı. İşte biz bu kara günü görmeyelim diye uykusuz kalıyorduk, gözümüzü denizden ayırmıyorduk.

Koca bir ramazan böyle geçti, bayram gelip çattı. İstanbul'da herkes şenlik yaparken biz gene metriste şekersiz kuru peksimet çiğneyip düşman gözlüyorduk. O sırada bir gün karşı yakada bir kaynaşma oldu, alay alay asker görüldü, arkasından donanmamız belirdi. Eh, bizim de bayramımız geldi demekti.

Hakkımız da vardı, kaç aydır boğazın şu köşesinde unutulmuş-tuk. Ne hâlimizi soran çıkıyordu ne yardımımıza gelen. Hâlbuki düşman gün başına imdat alıyordu, bol yem bulan domuzlar gibi boyuna semirip şişiyordu. Ot yüzü görmeyen biz kurbanlık koyun-

lar ise her gün biraz daha eriyip dermansızlaşıyorduk. Büyüye tutulmuş, kötürümleşmiş gibi bir türlü Beşiktaş önünden ayrılamayan donanmamızın ansızın görünmesi, Rumeli yakasına asker gelişi birden içimize ferahlık verdi, hepimizi sevinçten ağlattı.

Sen de bilirsin ya. Orduyu boğaza getiren, donanmayı da kötürümlükten kurtaran Köprülü Mehmed Paşa idi. Seksenlik koca vezir, binlerce gence kılavuzluk ediyordu, aslanlara yol gösteren yaşlı bir kurt gibi en önde yürüyordu. Bu dinç koca, Rumeli yakasında çok durmadı. Soğanlıdere'ye toplar yerleştirdikten sonra bizim yakaya geçti. Küçükkepez'de otağ kurdurdu ve Bayram ayının beşinci günü savaş emrini verdi.”

Kara Mehmed, durdu, hafızasındaki sahneleri sıralamak ister gibi uzun bir lahza düşündü ve sonra heyecan içinde söze başladı:

“Venedik donanması Kâfirbucağı'yla Büyükkepez arasında duruyordu. İki yakadan da onlara top ulaştırmak gücü. Onun için savaşı gemiler yapacaktı. Koca vezir, bizim donanmaya başbuğ seçilen Çerkes Osman Paşa'ya hücum emri verir vermez gemiler yürüdü. Kalyon kalyona, çektirme çektirmeye, mavna mavnaya çatmak gerekti. Biz metrislerimizden fırlamıştık, düşmana doğru süzülen gemilerimizin köpüklerine gözlerimizi sararak bu yürüyüşü seyrediyorduk. Ne göğü görüyorduk ne yeri. Yüreklerimiz durmuş gibiydi. Hepimiz titriyorduk. Çünkü İstanbul'un sonu bu savaşa bağlıydı. Venedikliyi, yenip kaçırılmazsak İstanbul elden gitmiş olacaktı. Koca vezirin getirdiği donanma, bizim tersanenin son kırıntılarıydı. Bozguna uğrarsak yeniden kalyon düzmek belki de mümkün olamayacaktı. Çünkü hazine tamtakırdı, işler bozuktu, vezirler hayırsızdı. Düşman da fırsat kaçıracaktı soydan değildi. Savaşı kazanır kazanmaz İstanbul'a ağverecekti.

Biz bunu bildiğimiz için tepeden tırnağa kadar göz kesilmiştik, gemilerimizin yüz aklı göstermelerini bekliyorduk. Derken ilk çatışma oldu. Ömer kaptanın mavnası bir Venedik mavnasına saldırdı. Arkadan Süleyman kaptanla Halil kaptanın mavnaları yetişti, Venedik gemisi üç yandan sarıldı, sıkı bir ateşten sonra düşman bayrağı alaşağı edildi, yaradan bereden iler tutar yeri kalmayan mavna, yedeğe alındı.

Artık bizdeki sevinci sorma. Bu ilk kazancı uğur sayıyorduk, savaş sonunun hayırlı çıkacağını umuyorduk. Meğer aldaniyormuşuz, meğer bizim gemilerde gizli düzenler kuruluymuş.”

Gene sustu, gamlı gamlı düşündü ve ağlayan bir sesle anlattı:

“Venedikli, kale içeriden alınır, diye saman altından altın yürütüp bizim gemicilerin çoğunu fesada vermişmiş. Bunu biraz sonra anladık. Çünkü Ömer kaptanla arkadaşları düşman mavnasını yedeğe alırken otuz pare çektirmemiz, başta kaptan paşa başardası olduğu hâlde umulmaz bir manevra yapmaya başladı, Kâfirbucağı’na doğru dümen kırdı. Düşman berideydi, dövüşen mavnalar ortada yapayalnızdı, bizim donanma kaçıyordu!”

Bu nasıl iş, demeye kalmadı, beş altı Venedikli gemisi bizim şanlı mavnalarımıza saldırdı, ilk hamlede tutsak gemi elden çıktı, ardından Halil kaptanın mavnası ateş alarak çırpına çırpına battı, Süleyman kaptanındaki zincire vurulup sürüklendi. Yalnız Ömer kaptan, turna sürüsü ortasında kalan yaralı bir şahin gibi pençeleşe pençeleşe sıyrıldı, bizim topların gölgesine sığındı. Fakat içindeki üç yüz serdengeçtiden otuzu ancak sağdı, üst tarafı ölüp gitmişti.

Şimdi gene ağlıyorduk, hem de çocuklar gibi dövünerek ağlıyorduk. Gözümüzün önünde mavnaların yok olup gitmesi, bütün donanmanın tek gülle atmadan bir bucağa büzülüp kapanması gücümüze gidiyordu. Elimizden gelse toplara binip denize atılacaktık. Ne yazık ki toplar denizde yürümüyordu, güllelerimiz de düşmana ulaşamıyordu.

İşte biz böyle dövünüp dururken kıynın bir yanından üç kayık göründü. Beşer kürekli üç kayık ki iri boylu birer karabatak gibi denizi sıyrarak düşman mavnalarına doğru uçuyorlardı.”

Serçeşme Deli Murad, Allah’ın yeni bir adını daha öğrenmek isteyen bir mümin iştiyakıyla sordu:

“Kimdi onların başındaki adam?”

“Alâiye Sancak Beyi Küçük Mehmed!”

“Şimdi vezir olan yiğit asker!”

“Evet, ta kendisi. Bizim toplarımızı denizde yürütemediğimize karşı o, üç kayığı suya salmıştı, esir edilen mavnasını kurtarmaya koşuyordu. Düşman, mavnalara kayıkla hücum edileceğini hatırına bile getiremediği için önce duraladı, ateş açmadı. Belki de onları bir elçi kayığı filan sandı. Lakin kayıkların biraz yanaşır yanaşmaz ok atmaya başladıklarını görünce kızgınlıktan kudurdu, toplarını işletmeye koyuldu. Fakat iş işten geçmişti, kayıklar Süleyman kaptanın tutsak mavnasına yanaşmış-

lar ve yiğitler bir kılıç balığı kümesi gibi güverteye sıçrayarak içindeki düşmanla boğaz boğaza gelmişlerdi.

Biz, kaçan çektirmeleri unutarak Mehmed Bey takımının boğuşmasını seyrediyorduk. Aramız hayli açıktı. Öyleyken mavna içindeki boğazlaşmayı burnumuzun dibindeymiş gibi apaçık görebiliyorduk. Böyle sıralarda kulak sağır oluyor, dil duruyor, yürek susuyor, yalnız göz işliyor. Bizim de gözlerimiz keskin birer dürbün olmuştu. En uzağı görüyorduk.

Başardanın bucağın bucağın saklandığı, mavnalarımızın harap olduğu bir sırada bütün bir düşman filosuna saldırmak isteyen bu üç kayık, şüphe yok, çılgınlar eline düşmüş olacaktı. Fakat o kayıklarda ölüm sevgisiyle titreşip duran altmış yiğit, hiç de çıldırmış değillerdi. Yalnız Türk'ün alınına sürülmek istenen kara lekeyi görmektense denizin beyaz kucağında kirsiz bir ölüme kavuşmak isteyen kahramanlardı.”

Serçeşmeli Deli Murad, sabırsızlık gösterdi:

“Sonra?”

“Küçük Mehmed'le yoldaşları, bir koyunun kesilip yüzülmesi için gerekli olan zaman kadar bile uğraşmadılar, Türk mavnasına dolan yüz elli düşmanı doğradılar, gemiyi yedekten aldılar, ok ve tüfek ateşleri içinde yürüterek kıyıya getirdiler.

İki kıyıdaki asker alkış çekiyordu. Ellerin çıkardığı ses deniz gürültüsünü bastırıyordu, koca vezir de ağlıyordu. Türk kayığı Venedik mavnalarını yenmişti; Türk yumruğu düşman toplarını yenmişti, Türk kılıcı küçük bir filoyu kaçırmıştı. Fakat sevincimiz gene yarı kaldı. Çünkü Küçük Mehmed'in üç kayıkla paçavraya çevirdiği dört Venedik mavnası büyük gemilerine doğru süklüm püklüm sürüklenip giderken bizim kalyonlar da rüzgârdan yardım görüp Sakız'a doğru dötrnala savuşuyorlardı. Artık düşman önünde biz gemisiz kalmıştık ve Venedikli, boğazı zorlarsa çürük toparlarla onu durdurmaya savaşacaktık!”

Bağdaş kurup oturmakta olan Serçeşme, dizüstü geldi, yumruklarını kasıklarına dayadı, homurdandı:

“Sonra?”

“Venedik ve Malta çektirileri, ‘Ver elini Sakız!’ diye boğazdan açılan bizim gemileri önlemeye, çevirmeye koşuyorlardı. Biz onların meramını sezince gene tek bir göz gibi benliğimizi denize vermiş-

tik, nemli bir bakışla iki donanmayı süzüyorduk. Çerkes Osman'ın savaştan kaçındığı belli idi. Fakat düşmanın zoru önünde utanıp er meydanına döneceğini umuyorduk. Meğer gene aldanmışız. Korkak amiral, can kurtarmaktan gayri bir şey düşünmüyormuş. Bunu biraz sonra anladık. Çünkü düşman, bizimkilerin önünü kesiverince Çerkes Osman ileri atılacak yerde geri döndü, düşünde ürküp yorganına büzülen ödlek çocuklar gibi karışık bir durum aldı, kâfir bucağına sığındı. Bu kaçış sırasında yeniçeri kâhyasının yedek gemisi elden çıktı, on beş kadirga karaya vurdu, içinde bulunan derme çatma asker, aylıklı asker denize döküldü.”

“Koca vezir tınmıyor muydu, salt bakıp duruyor muydu?”

“Tınmaz olur mu hiç? Yerinde duramıyordun, fırl fırl dönüyor ve boyuna dövünüyordun. Gemilerin Büyük Kepez'e doğru kepazece dağıldıklarını görünce hemen bir kayığa atladı, Rumeli yakasına geçti, Türk olmadıkları hâlde Türk donanmasına kürekçi ve cenkçi yazılıp bu edepsizliği yapan korkak gidileri karşılamaya koştu. Kadırgalardan denize dökülen ödsüzlerden yüzme bilmeyenler zaten boğulup gitmişlerdi, canlarını kurtarıp karaya ulaşanlar da ıslak tavuklar gibi adım attıkları yerde pinekleyip duruyorlardı. Koca vezir öbür yakaya çıkar çıkmaz askere emir verdi, Türk namusuna kir bulaştıran namert kaçakların kılıçtan geçirtti. Ödlek kürekçiler, korkak cenkçiler bulutu görünce yağmur yağar diye kaçmışlardı, koca vezir onları doluya tutturdu, birer birer kestirdi.”

“Hay toprağı nur, yeri cennet olsun!”

“Fakat durum nazikti. Büyük Kepez'de karaya vuran üç mavna ile on çektirmemizin, kâfir bucağında üst üste yığılan kadırgaların düşman tarafından yakılacağına yahut yakalanıp götürüleceğine şüphe yoktu. Artık gayret bize düşüyordu. Gemilerimize saldırılırsa biz toplarımızı işletecektik. Onun için elimiz fitillerde bekliyorduk.”

“Düşman ne yapıyordu?”

“Ne yapacaktı, şenlik topları ata ata oğaza doğru geliyordu. İki yıl önce Sarı Kenan Paşa'yı yenip adalarımızdan çoğunu zapt eden Kör Kaptan,¹ baştardasını kılavuz yapmıştı, ardına taktığı dağ gibi

¹ Naima'nın da Kör Kaptan dediği Amiral Venedikli Lazaro Muçe Niko'dur ki 1656'da ve Akdeniz Boğazı önünde Osmanlı donanmasını ağır bir inhizama [bozguna] uğratmış ve bu zafer sonunda Bozcaada'yı, Limni'yi zapt etmişti. O

kalyonlarla, düzine düzine çektirmelerle, alay alay mavnalarla üzerimize yürüyordu.”

Biraz durdu, bıyıklarını okşadı, imanlı bir sesle tefelsüf² etti:

“Biliyor musun Murad, kendini büyük görenleri Allah, çabucak küçültüveriyor. Bu Kör Kaptan, son yıllarda denizlerin firavunu ke-silmişti. Kabına sığmıyordu. Karaları ulu Tanrı yaratmışsa denizleri sanki o yaratmıştı. O kadar gururu vardı. O gün de öyle davranı-yordu. Ne gemilerimize değer veriyordu ne toplarımızı sayıyordu. Herfin gelişinde düşman üzerine yürüyen bir gemici hâli yoktu, serçe üstüne atılan bir köpek çalımı vardı. Sözün kısası bizi adam-dan saymıyordu.

Ya gemisi? O bir baştarda değil, bir gelin odası, bir düğün sofası idi. Baştan başa çuhalar, şallar, ipekli kumaşlarla süslenmişti, topları-n üstüne bile İngiliz kadifeleri örtülmüştü.

Kör Kaptan bunları gösteriş için yapıyordu. Kumanda ettiği yet-miş iki buçuk millet içinden toplanma gemicilere kendince yürek pekliği aşlamak istiyordu. Yavaş yavaş bizim güllelerin ulaşma sı-nırını içine girdiği hâlde çalımını bozmuyordu. Kendisi güvertedeydi, yanında yedi ünlü kaptan vardı. Hep birlikte şarap içiyorlardı. Ben, içinde bulunduğum metristen, Kör Kaptan’a kadeh sunan keklik ya-pılı genç oğlancıkları bile görüyordum.

Düşman işte bu çalımla geldi, geldi, bizim metrislerin önünden karşı yakadaki baştardamıza doğru akmaya başladı. Sürüden ayrı düşmüş kuzuyu kurt nasıl güle güle, eğlene eğlene kaparsa Kör Kap-tan da bizim baştardayı o biçimde alıp götürecekti. Çünkü gemiciler hep karaya dökülmüştü. Koca vezirin kılıcından kurtulanlar dağlara, kırlara dağılmıştı. Baştardayı koruyacak değil, dümenini tutacak tek adam yoktu.

Bu durumda kara askerimiz ağlaşıyordu, birbirleriyle kucakla-şıp gözyaşı döküyordu. Onlar, ellerinden gelse denize atılacaklardı, palalarını dişlerine takıp düşman gemilerine saldıracaklardı. Fakat deniz, hain deniz, yol vermiyordu, yiğit ayakları karaya mihliyordu.

savaşta yetmişten fazla gemi battı, Muçe Niko'nun da bir gözü çıktığında “Kör Kaptan” diye anılmaya hak kazandı. (MTT).

² Filozoflaşma, filozof gibi sözler söyleme. Bugün fazla kullanılan sözcüklerin karşılıkları için *Kubbealtı Lügati*, *Ötüken Sözlük* ve *TDK* sözlüklerinden istifade edildi. (Haz.)

Ben de ağlıyordum, fakat gözümle değil kalbimle. Çünkü gözüm benden ayrılmış gibiydi, Kör Kaptan'ın gemisindeydi. Bizim baştar-dayı, koca koynundan alınan bir geline çevirmek isteyen bu uğursuz herif, benim de gözümü esir etmişe benziyordu. Bir türlü sağıma soluma bakamıyordum, hep onu görüyordum. Bu büyülü bakış ne kadar sürdü, bilmem. Lakin bir aralık onunla âdeta karşı karşıya geldiğimi gördüm. Ona parmağımla dokunabileceğimi sanıyordum ve herifi kendime o kadar yakın buluyordum. İşte bu sırada gözüm, evinden çıkacakmış gibi büyüdü, yüreğim ağızıma geldi, ta içimden bir ses yükseldi: Ateş!

Bu emri bana veren gene bendim. Lakin başkasından, büyük bir zabıtimden emir alıyormuşum gibi titredim, gözümü Kör Kaptan'dan ayırmaksızın fitili ateşledim. Eh; nişanı melekler almış olacak. Güllem, ateş olmuş Türk yumruğu gibi, topun ağızından fırladı, Venedik baştardasına ulaştı ve tam cephaneliğin ortasına düştü.

Kaç saatten beri büyülü olan gözümün büyüden kurtulup açıldığını duydum ve Venedik baştardasının alevler içinde kaldığını gördüm. Gemi yana yana batıyordu, Kör Kaptan'la arkadaşlarının, binden artık kürekçinin, cenkçinin parçalanmış cesetleri gökyüzünde uçuşuyordu. Biraz sonra amiral gemisine yakın olan kalyonlar ateş aldı, bu ateşten mavnalar alevlendi. Deniz dalga dalga cehennem oldu, düşmanı lokma lokma eritmeye koyuldu. Türk'ün namusu kurtulmuştu!”

Serçeşme Deli Murad, bir Kur'an suresi dinledikten sonra içten gelen bir hayraniyetle “Sadakallahülazîm”³ diyen mutekit Müslümanlar gibi haykırdı:

“Var ol Kara Mehmed, elin dert görmesin Kara Mehmed.”

Ve sonra ilave etti:

“Sen o güllenle Türklüğün başına kümelenen talihsizlik bulutunu da dağıttın. O gün, bugün işlerimiz iyi gidiyor. Şimdi kime sorsan ‘Devlete koca Köprülü ile oğlu düzen verdi,’ derler. Kara Mehmed'in güllesini dile almazlar. Hâlbuki sen o gülleyi atmasaydın ne koca vezir yerinde kalırdı ne hünkâr. Belki İstanbul da elden çıkardı. Ne yazık ki kimse senin kadrini bilmiyor. Bak, bugün gene yetmiş akçeli bir sipahisin. Ne tuğun ne otağın var!”

³ مِطْعَمًا لِلَّهِ وَيُحْمَدُ şeklinde yazılan “Büyük olan Allah doğru söyledi” manasına gelen sözcük. (Haz.)

Kara Mehmed, bu sözlerden hoşlanmadığını göstermek ister gibi sert bir hareket yaptı:

“Yok, yok,” dedi, “öyle deme. Topu ben ateşledim amma nişanı alan Türk’ün ulu bahtıdır. Başka türlü o gülle bu işi yapamazdı. Sonra mükâfat da görmedim değil. Koca vezir, bütün ordunun önünde beni çağırttı, alnımdan öptü, ‘Yediğin ekmek helal olsun,’ dedi, si-pahilik verdi, yüz altın da bahşiş sundu. Daha ne ummalıydım?”

Deli Murad, acı acı gülümsedi:

“Ne mi ummalıydın? Bir ev, bir can yoldaşı! Baksana, yaşın kırka vardı. Henüz evin yok, eşin yok!”

Kara Mehmed gülümsedi:

“Sen de benim gibisin Murad. Göğe çıksan yerde pabucun kal-mayacak. Bana acıyacağına kendine çekidüzen versene.”

Ve birden ciddileşti, iki elini arkadaşının kalın omuzlarına koy-du:

“Eski günleri dile getirdin, bana gülle kıssasını söyledin. Sen de şu Uyvar’a gidişi anlat. Çünkü taşıdığın ün o savaştan başlar.”

Şimdi nazlanır gibi görünen Deli Murad’dı, ant verip onu zor-layan Kara Mehmed’di. Nihayet dost hatırı, mahviyet⁴ arzusundan üstün çıktı, Deli Murad da ömrünün unutulmaz hatırasını hikâyeye girişti.

“Senin bir gülle ile Venedik donanmasını tutuşturduğun günden elifi elifine⁵ yedi yıl sonra idi. Şimdiki Sadrazam Fazıl Ahmed Paşa, babasının yerine geçip Nemse’ye⁶ harp açmıştı. Ben deli dolu bir leventtim, kendiliğimden sefere aşıyordum. Estergon önünde Nem-seli Furgaç’la küçük bir savaş yapıldığı gün, ben bilmiyorum ya, yüz aklığı göstermişim, atılğan görünmüşüm. Genç sadrazamın yanına çağırıldım, bayrak ağası yapıldım, Erdel Kralı Apafi’ye mektup gö-türmek emrini aldım.

O güne kadar kralların yalnız adını duyuyordum, yüzlerini gör-düğüm yoktu. Ne çeşit adamlara kral diyorlarmış, diye merak içinde yola çıktım. Üç konaklık yolu bir günde alıp Erdel’e ulaştım, Apa-fi ile buluştum. Belki tuhaf bulacaksın amma doğru söylüyorum, onunla ilk yüzleştiğim gün gülesim gelmişti. Hani, erkekliğe ay-

⁴ Alçak gönüllü olma durumu.

⁵ Tastamam, tamamı tamamına.

⁶ Osmanlılarca Avusturya’ya ve Avusturya halkına verilen isim.

kırı düşmese kasıklarımı tuta tuta gülecektim. Herifin ne sorgucu vardı ne tuğu. Bizim Boğdan voyvodaları gibi giyinmişti. Miğferi bile yoktu. Fakat çalımını yerindeydi. Sadrazamın mektubunu, kendi ayarında bir çulsuzdan gelme kâğıtmış gibi mühimsemeyerek aldı, parmaklarının ucuyla tercümana uzattı, kendi diline çevirterek dinledi. Meğer Fazıl Ahmed Paşa, kralı yanına çağırıyormuş. Herif bu çağrılıştan kuşkulunıp pirelendi mi, yoksa krallık çalımını deprenerek sinirlendi mi, bilmem; birden taht diye üstünde oturduğu kadife iskemleden fırladı, birkaç söz haykırdı.

Onun sunduğum mektubu öpüp başına koymamasından, bana güler yüz göstermemesinden zaten huylanmıştım. Böyle sert sert bağırması üzerine büsbütün kızdım. Gözlerimi belerterek tercümana sordum:

‘Ne diyor bu adam?’

‘Krallar, kimsenin ayağına gitmezler, buyuruyor.’

‘Öyle ise anlat kendisine. Türkler, ayaklarına getirmek istedikleri kralları nasıl yürütebileceklerini bilirler.’

Bu sefer tercüman belinledi⁷, alık alık sordu:

‘Ne yaparsınız elçi bey!’

Herifle eğlendim.

‘Ben elçi değilim çorbacı. Levendim. Elçi olsaydım yüzüme haykırın kralınızı elimin tersiyle susturuverirdim. Buraya ulak gibi geldiğim için pot kırmak istemiyorum. Fakat Çelebi Kral bilmelidir ki ona: ‘Yanıma gel!’ diyen ağız çok kuvvetlidir.’

Tercüman, ne söyledi, anlamadım. Lakin kral, artık haykırmıyordu, yaptığı suçu diliyle temizleyen ispinoz gibi kötü kötü düşünüyordu. Biraz sonra nemlenen gözlerini bana çevirdi, yalvarır gibi bir şeyler söyledi. Tercümanın yardımıyla anladım ki sadrazamdan korkuyormuş, kendisini öldürür diye çekiniyormuş.

Şimdi içime bir acıyış gelmişti. Taç sahibi, ülke sahibi, ordu sahibi, hazine sahibi bir kralın bu kadar korkak oluşuna acıyordum. Tatlı dil döktüm, vahşetini giderdim, benimle bile yola çıkmaya kandırdım. Zavallı kral, iki elime sarılıyordu, tercüman ağzıyla yalvarıp duruyordu:

‘Şart olsun der misin, nikâhına ant içer misin?’

⁷ Birden gözlerini açıp şaşkın şaşkın etrafına bakmak, şaşkırmak, irkilmek.

Herif benim bekâr olduğumu bilmiyordu yahut her Türk'ün mutlaka evli olacağını sanıyordu. Ondan ötürü boyuna şart etmeliğimi istiyordu. Dileğini yerine getirdim. Adı sanı olmayan karlırının üstüne şart koştum, kralı tasadan kurtardım.”

Serçeşme Deli Murad, çapkın bir gülüşle, sözüne ara verdi:

“Uyvar savaştını söylemeden bu kral kıssasını niçin dile aldığımı sonra anlarsın. Sana evlen deyişimle, hatta bugün seni buluşumla bu kıssa arasında büyük bir bağıllık var!”

Ve Kara Mehmed'in karşılık vermesini beklemeden hikâyesine geçti:

“Kral, bizim orduya gelip sadrazamla görüşmeye karar vermiş olmakla beraber şanına layık hazırlıklarda bulunmak için biraz mühlet istiyordu. Leventçe davrandım, bu mühleti verdim. Sonra karşı karşıya oturduk, birkaç kadeh şarap yuvarladık. Onun ne zaman yola çıkması uygun düşeceğini kararlaştırdık. Şimdilik ben bir mektupla dönecektim, kralın gelmek üzere bulunduğunu Fazıl Ahmed Paşa'ya bildirecektim. Sırası gelince de onu karşılamaya gelecektim. Kral, sadrazamla buluşurken benim de mutlaka yanında bulunmalığımı istiyordu.

Her ne ise. İki gün Erdel sarayında kaldım, mektubu alıp orduya döndüm, görüp duyduklarımı birer birer vezire anlattım. Genç sadrazam bıyık altından güldü:

‘Bekâra avrat boşamak kolaydır. Hiç düşünmeden şart etmişsin. Fakat merak etme, korkak krala kötülük edecek değilim. Yalnız yanında bulunmasını istiyorum. Haydi, dinlen. Yorgunluğunu gider. Yarın Uyvar'a varacağız. Kral gelip bizi buluncaya kadar biz o kaleyi devirelim.’

İşte Uyvar'a böyle gittik, yaman bir savaşa giriştik. Bizim Estergon'da yendiğimiz Furgaç bu kaleye kapanmıştı, canını dişine alıp dayanıyordu. Biz de metrisler kurarak, sıçan yolları açarak, lağımlar yürüterek, top işleterek çalışıyorduk, hemen her gün yürüyüşe geçip kaleyi sarsıyorduk. Horozlardan önce toplarımız uyanıyordu, gün batıncaya kadar humbaralar, civan taşları atılıyordu. Uyvar, birçok geceler Semendire'ye benziyordu, kıpkızıl görünüyordu.⁸ Fakat ka-

⁸ “Uyvar Kalesi” mürgi semendervâr ateş nemrüd içinde kalıp asla âram etmeyerek seher vaktindeki toplar, humbaralar, civan taşları atarlardı. Evliya Çelebi Cilt: 6. S: 316.

leye adamakıllı yanaşamıyorduk. Nihayet mehtaplı bir gece ansızın ay tutuldu, her taraf zifirî siyah kesildi, asker de fırsatı kaçırmadı, metrisleri ilerletti, sıçan yollarını genişletti, lağımları çoğalttı. Artık duvarları yıkabilecek, hücumla kalkmaktan çekinmeyecektik.

Fazıl Ahmed Paşa, hazırlıkların tamam olduğunu görünce hücum emrini verdi, bütün ordu yaydan fırlanmış ok gibi kaleye atıldı. En önde Erzurumlu Abbas gidiyordu. O, eşi az bulunur yiğitlendendi. Oklar arasına katılmış yağlı kurşuna benziyordu, bütün orduyu geride bırakarak uçuyordu. Kale bedenine ilk çıkan da o oldu. Düşman, alay alay askerimizi bir yana koymuştu, bütün hıncını Abbas'tan çıkarmaya savaşıyordu. Fakat yiğit Erzurumlu, yıldırımlar arasında dolaşan bir bulut gibi pervasızdı, tırmandığı yerden ayrılmıyordu, elindeki bayrağı sallayarak Türk ordusunu yanına çağırıyordu. Bu yaman işarete ilk koşan bir yeniçeri oldu, kale bedenindeki Türk bayrağı ikileşti. Onun birini düşüremeyen düşman, şimdi büsbütün kudurmuştu, Abbas'la arkadaşını kurşun sağanağına tutmuştu. İşte o sırada üçüncü bir bayrak; resimsiz, nakışsız bir bayrak daha yükseldi, Abbas'ın yardımcılarını ikileşti."

Deli Murad'ın sesi yavaşladı, diline bir utanç geldi ve fısıldar gibi konuştu:

"Bu üçüncü bayrağı ben diktim!"

Kara Mehmed, kuvvetli yumruğunu arkadaşının omzuna indirdi: "Yaşa Deli Murad," dedi, "yaptığın iş çok yaman!"

O, başını salladı:

"Seninki kadar değil. Bir donanmayı tek bir gülle ile ateşe vermek nerede, bir kale bedenine üçüncü olarak çıkmak nerede!"

"Hayır. Senin yaptığın iş daha büyük. Çünkü ben karadan gülle savurdum. Sen, gülleler, kurşunlar içinde yürüyerek o işi yaptın."

İkisi de yiğitlikte üstünlük şerefini birbirine bağışlamak istiyordu. Çünkü ikisi de Türk'tü, bir faziletin hakkını vermeyi bu haysiyetle borç tanıyorlardı. Yaşça biraz daha ileri olan Deli Murad, arkadaşının alçak gönüllükte ayak dirediğini görünce sertlendi:

"Boş lafı koy be adam," dedi, "iki kere iki beş etmez. Sen, Kum-

Semender, Sümbüloğlu Vehbi'nin *Tuhfe*'sinde "Ateşte o hayvan ki gezer adı Semender," demesinden de anlaşıldığı üzere yanmadığına inanılan bir mevhum hayvanın adıdır.

kale'den o mübarek gülleyi⁹ savurup da Venedik donanmasını tu-
tuşturmasaydın İstanbul elden giderdi. Biz Uyvar'ı almasak ne olur-
du?"

Ve dostunu şu hükümlerle susturduğundan ileri gelme bir gülüş
içinde pos bıyıklarını büktü:

"Hikâyeye de," dedi, "abdest verdirme. Sözümü bitireyim
ki merakımı açığa vurmaya aman bulayım. Nerede kaldıktı.
Ha... Uyvar Kalesi'ne çıktığımı söylüyordum, değil mi?.. Evet.
Abbas'tan, onun izinde yükselen yeniçeriden sonra kale bedenine
ben bayrak diktim.¹⁰ Asker de ardından harıl harıl tırmanıyordu.
Düşman, bu yükselen akın üzerine teslim işareti çekti, Uyvar bizim
oldu. Ben, yaptığım işin içime verdiği sarhoşluğu gidermeden bir
çavuş geldi, sadrazamın beni istediğini söyledi. Bir merdivene çıkar

⁹ M. Turhan Tan 24.04.1939 yılında kendisine gülle hadisesini soran N.V. rumuzlu
okuruna şu şekilde cevap vermişti:

"*Silâhtar Tarihi*, Kara Mehmed'in attığı güllenin ne yaptığını aynen şöyle yazıyor:
'Topa ateş erdiği gibi danesi başterdenin cepanesine isabet ettiği saat düdüsüyah
bedid olup fitarfeti'ayn kıcı ve serbefekek keşide olan amudları ve üst tarafı lâti
bezm ve edevatu rezm ile ol kelbi a'ver ve hem çeşimleri olan sükkâni saker ve
bin kadar gürekçi ve askerle ateşi süzanı füzuran olup hepsi hemseri kürei esir ve
havadan ruyü deryaya düşünce hakister oldular.'

On yedinci asırda patlayan mermi bulunup bulunmadığı hakkındaki sorunuza da
gene o tarih şu satırlarla cevap veriyor:

'Bir fitilden iki kumabaraya ateş vericek ta ortalarına düşüp malâini düzehkarin
şaşıklarından firara iktidarları kalmayıp yerlerinde mebhut iken humbaralar
çatlayıp nicesin pare pare ve nicesin cevvi havaya atıp...'

Bu kayıtların sizi tatmin edebileceğini umuyorum." (MTT).

¹⁰ Bizzat Fazıl Ahmed Paşa, Uyvar'ın nasıl alındığını Dördüncü Sultan Mehmed'e
anlatırken şöyle demişti: "Kulunuzun yanında Erzurumlu Abbas derler bir
yiğit vardır. Uyvar muharebesinde bibâk ve biperva kale bedenine çıkıp küffari
hâksâr her çend ki üzerine tüfenk daneleri yağdırdılar, yerinden ayıramayıp sebat
gösterdikte anı görüp bir yeniçeri dilaveri dahi anın yanına uruç ettiğin sair
gaziler görünce huruşa geldiler."

Sultan Mehmed, bu anlatış üzerine kahraman Abbas'ı yanına getirtti. Muharebenin
şanlı menkıbelerini ona da söyledi, sonra kendi eliyle başına çifte çelenk taktı,
Erzurum gümrüğü malinden dolgun aylık bağladı, bol ihsanlar verdi.

-Cevahirüttevarih-

gibi hiç güçlük sezinemeyerek tırmandığım kaleden dik ve kaygan bir bayır iner gibi sendeleye sendeleye indim, serdarın otağına gittim. Genç vezir, Uyvar'daki Macar Kilisesi'nin hünkâr, Nemse Kilisesi'nin valide sultan, Tot Kilisesi'nin de haseki sultan adına mes-cide çevrilmesi için emir veriyordu. Kendisini selamladım, durdum. Yeniçeri ağasına, defterdara, vezirlere diyeceklerini bitirdikten sonra yüzünü bana çevirdi:

'Kaleye,' dedi, 'ilkin kim çıktı?'

'Erzurumlu Abbas!'

'Öyle ise turnayı gözünden o vurdu, elli akçelik sipahi tumarını da o kazandı. Sen yaya kaldın Deli Murad. Bu geriliği örtbas etmek için hemen tabanları yağla. Erdel yoluna koş. Kralla buluş, yüreğini hoplatmadan herifi buraya getir.'

Otaktan utana utana çıktım. Kaleye bayrak dikişte üçüncü kalışımdayken enikonu utanıyordum, bir suç işlemiş gibi sıkılıyordum. Ardımdan bir vezir ağası yetiştirdi. Bir bohça kumaşla üç yüz altın getirdi:

'Devletli vezir,' dedi, 'selam ediyor. Bunları gönderiyor, 'önümüzde alınacak kale çoktur, gam yemesin, elbette birinden birine ilk bayrağı Deli Murad diker' buyuruyor.'

Bu söz utancımı giderdi, kumaşı çadırımda bıraktım, altınları koynuma koydum, atlanıp yola düzuldüm, üç gün sonra Kral Apafi ile karşılaştım. Yanında beş bin kadanalı¹¹ saz Macar'ı, beş bin Sekel atlısı, üç bin Haydoşak süvarisi vardı. Erdel'deki yedi yüz elli altı pare kalenin hâkimi de dev gibi kadanalara binmişlerdi, Kralın ardında yürüyorlardı. Kral, sarayda gördüğüm çulsuz adam değildi, başkalaşmıştı. Tepeden tırnağa kadar kök demir içindeydi. Kâkülleli dağınık beş yüz genç uşağın ortasında at sürüyordu. Şatırları, tüfekçileri, mataracıları öndeydi, mehterhanesi de durmadan ötüyordu.

Kral beni görünce babasına kavuşan hasretli bir çocuk gibi sevindi, oğlancıklarını bir yana çekti, mehterharmesini susturdu, at üstünden elini uzatıp elime yapıştı, tercüman ağzıyla yanık yanık sordu:

'Nasıl, şartın şart değil mi?.. Kılıma zarar gelirse karıların boş olacak.'

¹¹ İri bir cins at.

Güldüm.

‘Üçten dokuza, hatta doksan dokuza kadar şart olsun. Güler yüzden, tatlı dilden gayri bir şey görmeyeceksin!’

Benim bu sözüm üzerine gözleri parladı, yüzü açıldı ve beni sağına alarak yürüyüş emri verdi. Konuşa konuşa, gülüşe gülüşle konakları aştık, Uyvar önünde bizim orduya ulaştık. Biz gelinceye kadar Eflâk beyi, Boğdan beyi, Kırım hanının oğlu da gelmişlermiş. O iki beyle divan çavuşları krala karşı çıktılar, hazırlanan otağa götürdüler, konuk ettiler. Ertesi gün sadrazam, alay kurdurdu. Bütün konukları huzuruna getirtti.

Ben, aldığım emre uyup sadrazam otağının bir köşesinde duruyordum. Bütün töreni gözümle gördüm. Şimdi de gözümü kapayınca o günkü işler beynimde canlanıyor, yüreğime çarpıntı geliyor. Neydi o azamet, neydi o kudret. Ben Türklüğün bir cihan, nurdan bir cihan olduğunu o gün anlamıştım.”

Deli Murad, gerçekten heyecan içindeydi. Sekiz yıl önce gördüğü muhteşem sahneleri hatırlamak onun kanına ateş, gözlerine kıvılcımlı bir ışık, diline tatlı bir tutukluk getirmiş gibiydi. Söyleyemiyordu. Kelimelerden çok belîğ bir sükût içinde kıvranıyordu.

Aynı heyecana kapılan Kara Mehmed’in yalvaran bir sesle:

“Sonra?” demesi üzerine şöyle bir silkindi:

“Evet,” dedi, “o gün yepyeni bir imana erdim, Türkün yeryüzünde en üstün bir varlık olduğuna inandım.”

“Nasıl?”

“Acele etme yoldaş, sabırlı ol. Kendimi bir eyi toplayayım da anlatayım: İlkin otağa Kırım Şehzadesi Ahmet Giray girdi. O kırk bin Tatar’la ve yüz elli bin yedek atla ordugâha gelmişti. On beş yaşında ya vardı ya yoktu. Fakat yetişkindi, genç irisiydi. Sırmalı kadife giyinmişti, elmaslı kılıç kuşanmıştı. Otağa girer girmez eğildi, veziri selamladı, üç adım sonra bir daha ve üç adım sonunda bir daha iki büklüm olup selamını tazeledi.”

“Vezir ne yapıyordu?”

“Onun sarığı gözlerine kadar inmişti, arkasına giydiği kürkün kalkık yakası yüzünü yarı örtüyordu. Ayaklarını birbiri üzerine atarak oturuyordu, iki eliyle dizlerini tutuyordu. Elleri o kadar sıkı bağlıydı ki mihlanmış sanılırdı. Ne kıvıldıyordu ne ayrılıyordu. Kırım şehzadesine derin derin baktıktan sonra gözlerini süzdü, ‘Hoş gel-

din buyur otur,' dedi, sağındaki sandalyeyi gösterdi. Ahmed Giray, hemen yere kapaklandı, vezirin eteğini öptü, gösterilen yere ilişti. İki dakika sonra otağa Erdel Kralı Apafi girdi, eşikte beni görünce sevinir gibi oldu, gözleriyle şartımı hatırlatmaya çalıştı. Ben de başımı yavaşça salladım, korkmamasını anlattım. O, benim verdiğim yürek peklığıyle ilerledi, dizüstü çökerek ipekli halıyı öpüp kalktı. Her üç adımda bu işi yaparak yürüdü, sadrazamın önüne gelince gene yere kapandı, vezirin sağ ve sol ayaklarını, eteğini ayrı ayrı öptü, geri geri çekildi, el pençe divan durdu, beklemeye koyuldu.

Fazıl Ahmet Paşa, gene eski durumdaydı. Ne başını kıvırdatıyordu ne dizlerine kilitlediği ellerini kıpırdatıyordu, ben için için titriyordum. Bu azamet, bu kudret gözlerimi kamaştırmıştı. Ayakta duran krala baktıkça bütün Erdel ülkesi dağıyla, taşıyla, bağıyla, bahçesiyle, yirmi kere yüz bin halkıyla küçülüp küçülüp gelmiş, şu otağa girmiş ve köle biçimine bürünmüş sanıyordum. Yirmi kere yüz bin insan bu kralın ayağını öpüyordu, yedi yüz altmış kalede onun bayrağı sallanıyordu, binlerce kişilik ordu onun emri altında bulunuyordu. O bir kraldı, fermanlar çıkarıyordu, kelleler düşürüyordu ve her dileğini yaptırabiliyordu. Fakat burada bir hiçti, bir Türk vezirinin işte ayağını öpüyordu.

Bunu görmek, bunu sezme beni titretiyordu, içimi altüst ediyordu. Hayran hayran vezire bakıyordum. Boyca boşça benden çok aşağı olan genç Köprülü şimdi gözüme Erciyes Dağı gibi heybetli görünüyordu. O ince muslin¹² sarık, kıvrımlaşmış beyaz bulutu andırıyordu ve bu başın tacı oluyordu.

Köprülü, iki üç dakika durumunu bozmadı, Erdel kralını görmüyormuş gibi davrandı, sonra, ellerini diz kapaklarından ayırmaksızın, bir kelime söyledi:

'Otur!'

Vezirin arkasında duran baş çavuş, sol tarafta bir iskemle gösterdi. Kral da veziri üç kere selamladı, yan yan yürüdü, iskemleye oturdu.

Sıra Eflak ve Boğdan beylerine gelmişti. Onlar da otağa, art arda geldiler, kulluk borcunu yerine getirdiler, yer ve ayak öptüler, lakin otur emri almadılar, vezir ağalarının arasında ayakta kaldılar. Koca

¹² Bez ayağı desenli, genellikle boyalı veya baskılı, kalınca olanları çarşaf ve yastık kılıfı olarak kullanılan hafif pamuklu kumaş.

çadırda çıt yoktu, herkes önüne bakıyordu. Yalnız ben, içimden gelen meraka kapılarak, yan gözle veziri, Kırım şehzadesini, Erdel kralını, Eflak ve Boğdan beylerini süzüyordum. Bir arslan önünde tavşanlar ne biçim alırlarsa bu devletliler de öyle görünüyordular, hepsinin yüzleri soluktu, solukları kesikti. Orada herkes gölgeleşmiş gibiydi, kan ve can yalnız vezirdeydi. O da canları dermansız bırakan, kanları kurutan bu kudreti Türklükten alıyordu. Bu sırrı ben, gülde koku sezer, mumda ışık görür gibi apaçık seziyordum, görüyordum, tatlı bir şaşkınlık geçiriyordum.

İşte bu sırada tavşanlarla konuşan bir arslan sesiyle sadrazamın dile geldiğini duydum. Genç vezir, krala ve Eflak, Boğdan beylerine ayrı ayrı bakarak soruyordu:

‘Niçin böyle geç geldiniz? Ne kadar zamandır size ferman geldi, ne kadar zamandır ben Uyvar döğeli? Hemen sizleri ve bile getirdiğiniz kalabalığı katletmek gerek!’¹³

Kralın, voyvodaların korkudan kısırlaştıklarına şüphe yok ya, benim de yüreğim ağzıma geldi. Köprülüoğlu, dediğini yapmaya kalkışırsa benim krala verdiğim söz, boşa gitmiş olacaktı, leventlik namusuma kir bulaşacaktı. Krala acımasam bile verdiğim söze saygı göstermek borcumdu, onun için tepeden tırnağa kadar kulak kesildim, Veziri dinlemeye koyuldum. ‘Cellat’ der demez atılacaktım, ‘Uyvar’a diktığım bayrağa başışla bu adamı,’ diye haykıracaktım. Fakat vezir bu işi yapmadı, onların kuşça canını başışladı, hatta benim şakadan ortaya koyduğum şarta da değer verdi, konukların kanını korkuya bulayıp bir iyi kuruttuktan sonra dizlerine kilitli duran ellerini çözdü, yana doğru eğilip uzandı:

‘Her zaferin,’ dedi, ‘bir zekâtı vardır, ödenmesi gerektir. Uyvar’ı almak şerefine suçunuzu başışlıyorum.’

Kırım şehzadesi, Erdel kralı, Boğdan ve Eflak beyleri bıçak altından kurtulmuş koyunlar gibi şaşkın şaşkın bakışlırlarken kethüda bey onlara vazifelerini hatırlattı:

‘Ayak öpünüz!’

¹³ Fazıl Ahmed Paşa ağzıyla yazılan bu soruyu hiç değiştirmeden kelime kelime Evliya Çelebi’den aldık. Erdel kralıyla Eflak, Boğdan voyvodalarının Uyvar önünde Köprülüoğluna buluşmaları hakkında en iyi tafsilat Evliya’nın *Seyahatname*’sinde (C: 6) vardır. (MTT).

Onlar, genç vezirin ayağına doğru, öndül¹⁴ kokusu alan yarış atları gibi, hırs ile koşarken biz bıyık altından gülüyorduk. Fazıl Ahmet Paşa, tabanını yalayıp duran Apafi Mihal'in bu sersem durumunu eliyle önledi:

‘Yeter,’ dedi, ‘artık kalk. Seni biraz da Deli Murad’a bağışladım. Akıllılık edip ona şart koşturmuşsun. Zavallının ne eşi ne dişilerle alışverişi var. Bol keseden şart etmiş. Lakin ben onun sözünü işte kendi sözüm gibi tuttum, seni incitmedim. Sen de onu hoş tut!’

Kral Apafi, dudaklarını Vezirin ayağından çekerek bana bakıyordu, elimle işaret ederek kalkmasını anlattım. O da kendini topladı, sadrazamın elini, eteğini, dizini, topuğunu bir kere daha öperek geri çekildi, öbür konuklarla bir sıraya girdi, otağdan çıktı.

Ertesi gün büyük bir ziyafet verildi. Tam üç yüz koyun, elli sığır, üç bin tavuk kesildi. Ellişer kazan çorba, pilav ve zerde pişirildi, iki yüz bin çörek dağıtıldı. Vezir aşçıları, koyun ve sığır kebablarının içine diri tavşanlar, diri güvercinler koymuşlarmış. Kral takımı kebabları parçalarken bu hayvancıklar çıkıveriyorlar, uçuşarak, kaçışarak etrafı karmakarışık ediyorlardı. Apafi'nin önüne konulan koyun çevirmesinden de bir güvercin çıkmış, kralın tepesine konarak uzun uzun dinlenmişti.

İşte bu yiyip içmeler ve yeni savaşlara hazırlanmalar sırasında kral beni çağırıyor, elime iri taşlı bir yüzük tutuşturdu, tercüman ağzıyla şunları söyledi:

‘Sen evli değilmişsin. Öyleyken yaptığın şartı yerine getirdin, beni sadrazamın gazabından kurtardın. Ben de sana atalarımın miras kalan şu yüzüğü veriyorum. Fakat senden söz istiyorum: Yüzüğü ancak nikâhla alacağın kadına vereceksin. Kendin takmayacaksın, Allah etmesin, aç kalsan satmayacaksın. Söz mü?’

O güne kadar evlenmek hatırımdan geçmemişti. Kralı dinledikten sonra içime bir heves çöktü. Ağzım sulanır gibi oldu. Orada, kral otağında oturup dururken gözümün önünde başı arakçın¹⁵, beli kemerli, kaşı rastıklı, gözleri sürmeli gelinler dolaşıyordu. Bu kuruntulamalar içinde kendimden geçmiş olacağım ki istenilen sözü verdim, yüzüğü aldım.”

¹⁴ Yarışmalarda kazananlara verilen mükâfat, yarış mükâfatı, ödül.

¹⁵ Arakçın, gelinlerin başına konulan bir hotozdur, iplikle gelinin saçlarına sıkıca bağlanırdı ve bunu çözmek güveylelerin vazifesi idi. (MTT).

Serçeşme Deli Murad, elini koynuna soktu, bir meşin kese çıkardı. Yüzük, kadife kutusuyla beraber, bu kesenin içindeydi. Onu arkadaşına gösterdi:

“İşte,” dedi, “kralın başıma sardığı elmas dert. Dokuz yıldan beri bu derdi taşıyorum. Ne zaman ne de aman bulamadım ki onu bir eksik eteğin parmağına geçireyim!”

Gerçekten krallar hazinesine layık bir değer taşıyan bu yüzüğü şöylece gözden geçiren Kara Mehmed sordu.

“Evlenmek istedin de eş mi bulamadın? Yeryüzünde kadından çok ne var a kardeş?”

“Kadın başka kadıncık başka. Ben yularımı eline alacak, bana her yıl bir küçük Deli Murad doğuracak kadın isterim.”

“Arayan Mevla’sını da bulur, belasını da. Dokuz yılda hoşuna gidecek birine rastlamadın mı?”

“Dokuz yıldır bir yerde durmadım ki kadın arayabileyim? Uyvar yılı geçince Sengotar yılı açıldı, o kapanınca Girit seferi başladı. Ömrümün dört yılı o adada, Kandiyе’nin önünde geçti, kaleyi düşürüp adanın fethini tamamlar tamamlamaz ordu, Lehistan üzerine yürüdü. Deli Murad gene beraber. Şimdi İstanbul’a gelişim bir iş üzerindedir, getirdiğim kâğıtların karşılığını alıp gene Leh sınırına döneceğim. Lakin buraya gelince karar verdim. Bir kız bulup onunla baş göz olmadan İstanbul’u bırakmamayı tasarladım. Sipahiler henüz orduya ulaşmadıkları için seni burada bulacağımı umuyordum. Hesabım yanlış çıkmadı. İşte seni buldum, derdimi de anlattım. Nasıl, benimle gönül birliği yapar mısın? İkimiz de ev kurmak, döl almak çağını çoktan aştık. Üç beş yıl sonra alacağımız kadınlar yüzümüze değil elimize bakarlar. Henüz yüzümüze bakılabilirken şu işi başaralım, çifte dernek kuralım. Vakit geçmeden biz de felekten kâm¹⁶ alalım.”

Kara Mehmed, dalgın dalgın mırıldandı:

“Evet, hakkın var. İr¹⁷ davranan yol alır, ir evlenen döl alır. Biz geç kalmışa benziyoruz. Fakat kimi almalı?”

“Gözümüzün seçeceği, gönlümüzün çekeceği güzeli!”

“Nerede bulunur onlar?”

“Esir pazarında!”

¹⁶ Bir şeyden olabildiğince zevk almak, keyfini çıkarmak.

¹⁷ Erken.